

ČTVRTLETNÍK SEVEROČESKÉHO MUZEA V LIBERCÍ

Informační a programové periodikum. K dostání zdarma v síti informačních center a muzeí Libereckého kraje a Euroregionu Nisa. V nákladu 2000 ks vydává Severočeské muzeum v Liberci, příspěvková organizace, Masarykova ul. 11, 460 01 Liberec 1, <http://www.muzeumlb.cz>, tel.: 485 246 111, fax: 485 108 319

Objev středověkého kostela v Raspenavě

Michaela Bradáčová, archeolog SM

Již přes rok probíhá v Raspenavě archeologický dohled spojený s výstavbou nové kanalizace. V srpnu minulého roku byl během archeologického dohledu zaznamenán první větší objev, kdy se ve výkopu objevily pozůstatky cihelny.

Avšak významnější objevy si pro archeology nechaly podzimní měsíce, kdy se nedaleko od budovy raspenavského městského úřadu ve výkopu vedeném v pozemní komunikaci objevilo torzo původní hřbitovní zdi a nedaleko od ní byl v profilu zaznamenán první hrob.

Úsek výkopů pro kanalizaci mezi městským úřadem, kostelem Nanebevzetí Panny Marie a hrobkou továrnické rodiny Richterů však připravil archeologům další nečekaná překvapení. Kostel Na-

nebevzetí Panny Marie je jednou z dominant města Raspenavy, ale samotná stavba chrámu pochází

z počátku 20. století. Původní raspenavský kostelík již nedostačoval
POKRAČOVÁNÍ NA STR. 3

Direktorial aneb trocha latiny na závěr roku

Jiří Křížek, ředitel SM

Severočeské muzeum v Liberci má za sebou 139. sezónu a ta příští, jubilejní, se kvapem blíží. V životě této instituce je uplynulý rok sice jen jednou stodevětatřicetinou její pozeňhané dlouhověkosti, ale pro

mě jako nového ředitele se poprvé nabízí příležitost k ohlédnutí za společnou roční prací.

S vědomím, že *laus in ore proprio foetescit*, přenechám vlastní hodnocení jiným a zmíním v krát-

kosti pouze namátkou některé z uskutečněných akcí. Předně – hora úkolů, které na nás teprve čekají, je podstatně větší než kopeček, který jsme byli schopni za rok se vším nasazením zvládnout. Inu – *Roma non uno die condita est*, takže za jeden rok nelze dokázat vše, co bychom s veškerou dobrou vůlí a obětavou pomocí kolegů a přátel chtěli.

Od ledna do prosince se v muzeu konalo více jak sto kulturních akcí. Od stěžejních výstav ve velkém a malém výstavním sále přes přednášky, workshopy, komentované prohlídky až třeba po módní přehlídky a cikánskou muziku. Sledovanost webových stránek roste, stejně jako zájem médií i návštěvnost muzea. Jen velmi omezený nebo zaujatý pozorovatel by proto
POKRAČOVÁNÍ NA STR. 3

ZIMA 2013

Restaurování Melantrichovy bible

Více na str. 9

Pokojíčky pro panenky

Více na str. 4

Slavné vily Čech, Moravy a Slezska

Více na str. 11

Sbírkové sklo na cestách

Oldřich Palata, kurátor sbírky skla SM

V průběhu roku 2012 opustilo tiché zázemí depozitáře skla Severočeského muzea celkem 138 sbírkových předmětů, které se ve formě zápůjček na čas proměnily v exponáty šesti externích výstav. Dvě z nich kurátorsky připravili pracovníci libereckého muzea, a to v Prostějově (Hold sklu – Josef Kaplický a jeho škola) a v areálu kláštera sv. Jiří na Pražském hradě (Cherchez la femme), další byly výsledkem odborné činnosti kolegů z příbuzných institucí. Západočeské muzeum v Plzni představilo na výstavě Secesní sklo z Klášterského Mlýna výběr nejlepší produkce proslulé šumavské sklárny

z doby na přelomu 19. a 20. století. Totéž muzeum ve spolupráci s pražským Uměleckoprůmyslovým museem nabídlo v letních měsících odborníkům i veřejnosti objevenou výstavu, která pod názvem Z Nového Světa do celého světa předvedla v širokém záběru doklady třísetleté historie výroby

harrachovského skla. V mapování tradice vývoje českého sklářství měly nepřehlédnutelnou závažnost rovněž dvě výstavy uspořádané Městským muzeem v Železném Brodě v „radniční“ Galerii Vlastimi-

J. Brychta: návrh skupiny skleněných figurek, kresba tužkou, pastel, 23,5 × 14,5 cm, Železný Brod, rok 1945.

la Rady. První byla věnována tvorbě neprávem zapomínaného výtvarníka Miloslava Klíngera, druhá legendárnímu umělci a pedagogovi železnobrodské sklářské školy Jaroslavu Brychtovi.

Ve všech případech reprezentovala sbírky SM na těchto výstavách významná díla, která mají své

cenné místo v dějinách českého uměleckého skla. A to bez ohledu na to, zda se jednalo o jedinečné monumentální objekty (Instalace René Roubíčka v Prostějově, Diagonála Stanislava Libenského a Jaroslava Brychtové v kapli sv. Anny ve svatojiřském klášteře), o plastiky z křišťálového skla Miloslava Klíngera či o drobné figurky Jaroslava Brychty.

le v Železném Brodě v roce 1920 a zůstal tomuto městu i učitelstvímu poslání věrný dlouhá desetiletí. Stál u zrodu tažených, sešíváňých, drátkových, foukaných, hutnických a modelovaných figurek, provedl stovky zkoušek s využitím skleněných mozaik pro architekturu. Jako první v novodobé historii začal využívat techniku skla taveného v sádrové formě. Při tom všem nepřestal být sochařem, což na výstavě ukázaly nejenom vystavené exponáty, ale dokazují to dodnes i Brychtovy sochy v Železném Brodě. Ke všem výtvarným úkolům přistupoval se stejným tvůrčím zaujetím a bez ohledu na společenskou funkci chystaného díla. Řešení těchto úkolů doprovozila nepřehlédnutelně rovněž vnitřní radost, což přesvědčivě dokládá i poslední přírůstek z autorovy tvorby pro sbírky SM z loňského

Právě Brychtova výstava nározně ukázala, jak ošidná je pomyslná hranice mezi tzv. volným a užitým uměním. Autoři výstavy Petra Hejralová a Antonín Langhammer představili ve skvělém výběru tvůrčí cestu umělce, který jako mladý pražský sochař nastoupil pedagogickou dráhu ve sklářské ško-

ho roku. Jedná se o Brychtův návrh pro železnobrodskou firmu Josefa Kleinerta z roku 1945 s názvem Domorodci na lovu tygra.

V současné době jsou všechny zapůjčené exponáty zpět v depozitáři, ale není pochyb o tom, že zájem o sbírky skla SM bude i v budoucnu velice živý. ■

VELIKONOCE V MUZEU 2013

24. BŘEZNA 2013
OD 13 DO 18 HODIN

Ještě jsme se ani pořádně nestihli ohřát po Vánocích a blíž se Velikonoce. Proto již nyní pro vás připravujeme další ročník velikonočního programu pro děti. Těšit se můžete na výtvarné dílny, pohádku i něco sladkého na zub. A my se budeme těšit na vás.

Přijďte do muzea v neděli 24. března mezi 13. a 18. hodinou načerpat sváteční náladu.

Nové číslo přírodovědného sborníku SM

Pavel Vonička, vedoucí redaktor

Koncem loňského roku vydalo Severočeské muzeum v Liberci další, v pořadí již 30. číslo přírodovědného sborníku. Toto odborné recenzované periodikum, vycházející již od roku 1958, uveřejňuje původní odborné přírodovědné práce geologického, floristického, faunistického a ekologického charakteru, zaměřené na region severních Čech, případně na navazující území v Německu a Polsku, personálie významných přírodovědců regionu i recenze knih s přírodovědnou tematikou se vztahem k severním Čechám.

Tentokrát je celý sborník věnovaný jedině rozsáhlé monografii předního regionálního botanika, RNDr. Richarda Višňáka, Ph.D., nazvané Přirozená lesní vegetace Chráněné krajinné oblasti Jizerské hory. Autor zde využil své

dlouholeté zkušenosti a výsledky botanických průzkumů v Jizerských horách. Je zde podrobně popsán vývoj jizerskohorských lesů, rozšíření významných dřevin, charakteristika nejcennějších úze-

mí. V letech 2006–2010 mimo jiné vybral a zdokumentoval 2501 tzv. cenných ploch o úhrnné výměře 7838 ha a analyzoval 466 vlastních fytocenologických snímků. Jednotlivá rostlinná společenstva jsou podrobně popsána. Autor v obsáhlé diskusi porovnává svá zjištění se starší regionální literaturou. Práce je doplněna barevnou přílohou s řadou grafů, mapek a fotografií jednotlivých stanovišť, vložena je barevná mapa s přehledem cenných ploch. Součástí sborníku je CD-ROM s doplňujícími texty, tabulkami, mapami a desítkami dalších fotografií.

Sborník o rozsahu 248 stran s oběma vloženými přílohami je možné zakoupit v budově Severočeského muzea v Liberci, Masarykova 11, za cenu 150 Kč nebo si jej na uvedené adrese objednat. ■

OBJEV KOSTELA... POKR. ZE STR. 1 vzrůstajícímu počtu farníků, a proto tedy byla ve večerních hodinách 1. dubna 1906 odsloužena mše na rozloučenou se starým chrámem. O dva týdny později se začala s jeho demolicí a stavbou nového chrámu, do kterého byla začleněna jen věž staršího chrámu. Na základě těchto údajů se nepředpokládalo, že by se mohlo narazit na zbytky původního kostela ze 14. století.

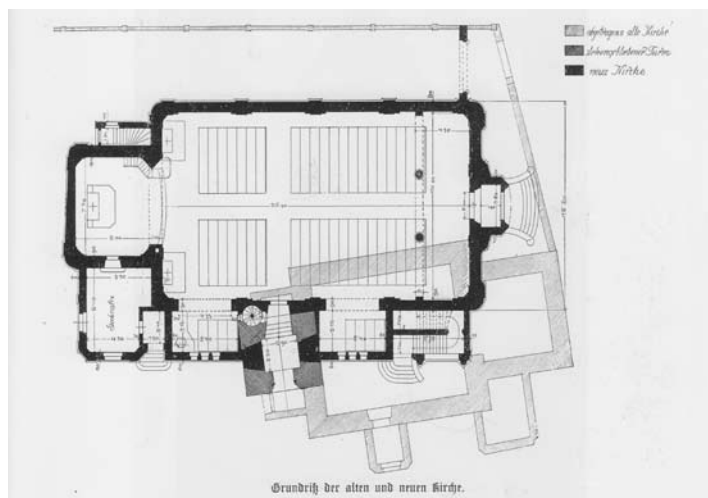
Zanedlouho po objevení prvních reliktů hřbitovní zdi archeologové narazili mezi hroby na mohutné pozůstatky pravoúhlého závěru původního gotického kostela. Středověké zdivo kostela je dochováno do hloubky okolo 3 m. Kromě pozůstatků původního kos-

tela byly nalezeny také základy barokní zádušní kaple ze 17. století. Další unikátní objev čekal archeology na samotném konci tohoto úseku výkopů pro kanalizaci. Naproti vchodu na současný raspenavský hřbitov se v rýze pro novou kanalizaci objevila neporušená hřbitovní zeď, která se v těchto místech stáčela do oblouku k řece Smědě. Středověká hřbitovní zeď o šíři 140–165 cm a hloubce přes 3 metry nám tak svým tvarem potvrdila autenticitu zobrazení raspenavského kostela a jeho okolí na mapě Samuela Globice z Bučiny z roku 1660.

Vzácné středověké stavební reliktů kostela byly obklopeny nejstarším raspenavským hřbitovem. Zachovalost hřbitova je obdivuhod-

ná vzhledem ke skutečnosti, že se jeho první vrstvy (etáže) nacházejí přímo pod dlaždičným silnicí z 30. let 20. století, které bylo později zakryto současným asfaltovým povrchem. Těchto pohřebních vrstev pak bylo ve výkopech pro kanalizaci odkryto celkem deset, ze kterých byly vyzdvihnuty kosterní pozůstatky více než 140 lidských jedinců. Mezi nimi lze vyzdvihnout zejména dva pohřby. První z nich byl nalezen ve vnitřním prostoru středověkého presbytáře, tedy v jedné z nejvýznamnějších prostor kostela. Tělo bylo do těchto míst uloženo v rakvi a zároveň bylo zabalené do látky, jak nám naznačuje poloha kosterních pozůstatků.

U těla pak byla nalezena mince, která se začala razit roku 1530, a tak nám určuje nejzazší datum tohoto pohřbu. V případě etážového pohřebiště vně původního kostela vyniká pohřeb muže u presbytáře. Zejména díky uložení pohřbu do jílovitého podloží se nám do současnosti uchovaly reliktů rakve a oblečení pohřbeného muže. V tomto případě se zřejmě jednalo o bohatého jedince, neboť jeho oděv byl protkáván zlatými nitěmi a dále u něj byly nalezeny kovové spony z bot. V hrobech ostatních pohřbených jedinců pak byly objeveny různé devocionálie – křížky, medailonky nebo růžence s dřevěnými či skleněnými korálky. ■

Půdorys základů nového a starého raspenavského kostela.

DIREKTORIÁL... POKR. ZE STR. 1 muzeum kritizoval, že v loňském roce nemělo kulturní veřejnosti co nabídnout. Přesto se občas nelze ubránit pocitům z *margaritas ante porcos*. Například excelentní výstava Studio výtvarné fotografie v Liberci i s doprovodným programem a katalogem vzbudila zájem všude, jen ne dostatečně tam, kde by to bylo nejvíce potřeba – v Liberci. Stejně tak Industriál války. Pokud se na tuto skvělou výstavu o zbrojním průmyslu na Liberecku a Jablonce z doby druhé světové války vypravili návštěvníci z Brna nebo Ostravy a nadšeně o ní referovali, našinci houfně zůstali v pohodlí svých domovů či v zajetí nákupních košíků. S úžasem jsem oproti tomu zase pozoroval nával rodičů s dětmi i celé školní výpravy, které v listopadu zaplavily muzeum, aby si prohlédly školní model železničního kolejiště.

Hledání a nalézání úměry mezi kvalitou a kvantitou v nabídce muzejních aktivit a služeb je klíčem k budoucnosti nejen Severočeského muzea. Během loňského roku

jsme si vyzkoušeli mnoho nového, především rozšíření výstavních prostor, nové služby pro návštěvníky i schopnost muzejní svépomoci, ze které mám obzvláště radost. Toto hledání a nalézání muzejních hranic jde podstatně rychleji, pokud muzejní zaměstnanci mají zpětnou vazbu od návštěvníků. Virtuální facebook i návštěvní kniha v tradiční papírové podobě vybízí k tomu, abychom se dozvěděli, co si o nás a naši práci myslí veřejnost. Výborně to funguje u čerstvě gramotných školáček, kteří nám na rozdíl od většiny dospělých bez váhání sdělí například: „děkuji za výstavu, ale máte tu zimu“. Upřímnost a otevřenost jsou dva základní přístupy, na kterých chci stavět budoucnost tohoto muzea. Byť předchodí věta může znít jako prázdňá fráze, je zaručeným *medicamentem* na současnou dobu, která po vzoru Grigorije Alexandroviče Potěmkina vytváří více iluzi kultury než samotnou kulturu. Muzejní sbírky spolu s muzejní budovou našťastí zůstávají jedinečnou příležitostí pro všechny žijící vrátit se „ad fontes“. ■

Archeologická expozice v prostorách bývalé fary v Jablonci nad Nisou

Michaela Bradáčová, archeolog SM

Původní fara u kostela sv. Anny, vystavěná v roce 1737 z podnětu tehdejšího hraběte Desfourse, byla pro svou zchátralost stržena na jaře roku 1794. Na jejím místě byla vystavěna nová fara podle plánu Josefa Arnulfa. Poslední proměnou fara prošla na konci 19. století, kdy byla původní barokní fasáda nahrazena neorenesanční. Po ukončení 2. světové války byla budova využívána jako bytový dům ve správě obce. Od 60. let 20. století se pak stala domovem etnografa a dlouholetého pracovníka SM Josefa V. Scheybala a jeho ženy Jany Scheybalové.

V minulých dvou letech proběhla rekonstrukce objektu bývalé fary. V jejím rámci byl také proveden záchranný archeologický výzkum, který probíhal jak vně, tak i uvnitř samotného objektu. V jeho průběhu došlo k několika zajímavým nálezům. Ve sklepních prostorách fary byla nalezena topinková podlaha,

kteřá zde byla druhotně položena. Původně se nacházela v přilehlém kostele sv. Anny. Byly také objeveny pozůstatky po nejstarším topeništi a původních kachlových kamenech. V patře fary pak byla pod podlahou jedné z místností odhalena trezorová místnost, ve které se v nejistých dobách ukrýval cenný majetek jabloneckých měšťanů.

Mimo tyto objevy nám archeologický výzkum pomohl upřesnit stavební vývoj samotné budovy a zároveň nám umožnil nahlédnout i do každodenního života jejich obyvatel. S prvními výsledky výzkumu se lze seznámit v expozici, která se nachází v přízemí opravené fary. Mezi vystavenými předměty lze nalézt například doklady o několika typech kachlových kamen, které byly používány pro její vytápění. Lze si také prohlédnout reliktů různých druhů kuchyňského nádobí a dalších drobných nálezů, které nám podhalují život obyvatel jablonecké fary. ■

Výstava „Pokojíčky pro panenky v proměnách času“

Zdeněk Hrabák, kurátor výstavy

Výstava představuje tzv. „malé domácnosti“ z let 1880 až 1980, které byly nejen oblíbenou hračkou, ale měly i velký výchovně-vzdělávací význam. Zatímco interiéry domácností pro chlapce se tematicky a vybavením zaměřovaly na hospodářství a měly vést k manuální zručnosti, tak děvčatům byly určeny ty, které je měly připravit na jejich budoucí roli hospodyněk.

Historicky se pokojíčky jako hračky pro děti objevily před více než dvěma sty lety, kdy jejich předobrazem byly ručně zpracované dobové miniatury interiérů, nezřídka zámeckých, určené dětem ze šlechtických a zámožných měšťanských rodin. Tomu odpovídalo i vybavení značkovým porcelánem, intarzovaným nábytkem a prvotřídními textiliemi. Dílenská a průmyslová výroba v 19. století vedla nejen k masovějšímu rozšíření a zlevnění artiklu, ale odrazila se i v orientaci na zákazníka, kterým v této době bylo mimo jiné i dítě z movitějších rodin středních vrstev. Adekvátně tomu probíhala i „ideová“ změna koncepce, která pozorně reflektovala sociální status. Zjednodušeně řečeno, malé domácnosti svým vybavením kopírovaly, předjímalý a směřovaly konkrétní činnosti v domácnostech té které společenské úrovně.

Obchod, 20.–30. léta 20. století.

Od počátku 20. století bylo toto sociální rozhraní vycházející z obsahu postupně nahrazováno formou, tedy materiálům provedením a rozsahem. Jedním z důvodů bylo i používání unifikovaných architektonických schémat, která se do dnešní doby prakticky nijak zásadně nezměnila.

Výjimek v sériové výrobě nalez-

neme poměrně málo; jedním z vynikajících příkladů je na výstavě prezentovaný exponát navržený významným českým architektem Josefem Gočárem (1880–1945). Jeho unikátnost spočívá kromě spojení se slavným jménem v komplexnosti řešení a vypracovaných, mnohdy funkčních detailech interiéru ve stylu architek-

tonické moderny meziválečného období. Efektní účinek je umocněn originálním nábytkem, kterým je vybaven jako jediný ze tří u nás dochovaných exemplářů. Více než hračku tak připomíná tento „pokojíček“ skutečný model dobové vily.

Zajímavých předmětů však výstava nabízí více – mnohdy méně honosné provedení v sobě skrývá jedinečnost danou například stářím, typem, vybavením nebo příběhem, s nímž je spjat. Mezi takové určitě patří i dvě panenky a vystřihovánky Shirley Temple, připomínající pravděpodobně nejslavnější dětskou filmovou star všech dob (a také v letech 1989–1993 velvyslankyni USA v Československu a České republice). Vystavené pokojíčky jsou stylově doplněny dětskými papírovými vystřihovánkami různého provedení a stářím nabízející kromě historického přehledu i zajímavý pohled na svět dobové oděvní módy.

Přes dané téma není výstava učena pouze dětem. Pozorný návštěvník nepochybně ocení vedle řemeslného zpracování jednotlivých exponátů i některá důmyslná technická řešení, jakož i invenci, s níž tvůrci své pokojíčky zabydlovali. V neposlední řadě je celá expozice malou přehlídkou stylů a trendů v bytové kultuře počínaje nábytkem přes stolní soupravy až k technickým novinkám. ■

Cestovní pokojíček „církvní škola“, Španělsko, kolem roku 1930.

Svatba roku 2012

Jiří Křížek, ředitel SM

V pondělí 9. ledna jsem e-mailem dostal velmi neobvyklý dotaz: „Dobrý den, chtěl bych pro speciální příležitost, kdy bych svou přítelkyni požádal o ruku, využít vaší staré radniční věže. Jednalo by se maximálně o pět minut. Moc by to pro mě znamenalo.“ Originalita této prosby mě zaujala natolik, že jsem se s nevšedním tazatelem rád sešel, abych ho osobně poznal. Dotyčný vypadal odhodlaně, takže pro mě nevyhovět? Zásnuby na věži proběhly nad míru úspěšně, takže následovala svatba. A kde jinde, než opět v muzeu. Sympatický mladý pár využil v září jediného možného termínu mezi výstavami, kdy je velký výstavní sál prázdný. Vše potřebné se uchystalo na velkolepý církevní obřad, aby si zde mohli snoubenci říci ano. Zajímalo mě, jak mladý pár, nepostížený muzejním prostředím, přišel právě na budovu našeho muzea, se kterou spojí jedno z nejdůležitějších rozhodnutí svého života. Až dnes jsem se konečně donutil k tomu, abych novomanžele poprosil o krátký rozhovor:

Pane Molnáře, nebál jste se tehdy, že se Vaší snoubence zatočí při žádosti o ruku na věži hlava?

Po pravdě jsem se nebál. Myslím, že hlava se málem zatočila mně. Člověk „žmoulá“ v kapse prstýnek a vymýšlí, jak to vlastně celé řekne, nebylo to jen tak jednoduché, ale dopadlo to skvěle.

Paní Molnářová, bere Vás manžel běžně v zimě na výškové stavby nebo už jste tušila, že cesta na věž muzea začátkem ledna nebude jen tak?

Ne, Honza mě na výškové budovy běžně nebere, vlastně to bylo poprvé a zatím naposledy, co jsme na nějaké spolu byli. Ten den jsem věděla, že má pro mě Honza připravený program. Začalo to obědem v italské restauraci, a když jsme poté společně zamířili k muzeu, myslela jsem si, že mi chce ukázat nějakou speciální výstavu; vzhledem k tomu, že Honza má umění rád, vůbec by mě to nepřekvapilo. Když jsme po několika minutách stoupali po schodech věže, začalo mi svítat a už jsem tušila, co se asi bude dít. Trochu kuriózní bylo to, že jsem ten víkend byla nastydla a původně jsem chtěla zůstat doma v posteli a vůbec nikam nechodit...

Pro start do vašeho společného života jste si vybrali budovu Severočeského muzea. Proč zrovna tady? Nebáli jste se, že budete doma pro legraci, až oznámíte, že „se berete v muzeu“?

Nikdo se nám nesmál, myslím, že lidé jsou na svatby v muzeu zvyklí. Co byla pro ně novinka, bylo to, že jsme měli tu možnost mít obřad ve velkém výstavním sále. Takže se dá naopak říct, že naše rodina a známí byli příjemně překvapeni a všichni se na tu událost moc těšili.

Jak byli ostatní svatebčané s obřadem spokojeni? Jak se jim v muzeu líbilo? Jak se tu cítili?

Myslím, že konkrétně velký sál na ně působil přímo pohádkově, má svou atmosféru, což do sebe nádherně zapadalo s výzdobou celého obřadu. Rozhodně nezapomenutelný zážitek, jako je svatební

obřad, se o to lépe pamatuje, když je spojený s tak příjemným prostředím.

Až budete slavit třeba 25. výročí od svatby a náhodou byste přišli do muzea zavzpomínat, co byste tu rádi na své stříbrné svatbě viděli opět beze změny na svém místě a co byste naopak rádi viděli jinak?

Spíš než na vystavené exponáty bychom se rádi podívali na některá místa v muzeu, především výhled z terasy, vaší nádhernou knihov-

nu a samozřejmě samotný velký sál, kde jsme si řekli naše „ano“. Také bychom se tam rádi setkali s panem ředitelem a s paní Bitmanovou. Oba jste nám ve všem vyšli vstříc a byli jste pro nás velkou pomocí při všech přípravách našeho velkého dne.

Varhany v muzeu sice nemáme, ale můžeme na závěr novomanželům zahrát třeba na některý z flašinetů. Děkuji za rozhovor a ať se vám vydaří vše, co si přejete. ■

Studentky kreslí v muzeu historické šaty

Dana Breuerová, kurátor sbírky textilu SM

V rámci výuky předmětu oděvní návrhářství měly studentky z Katedry designu Technické univerzity v Liberci v minulém semestru možnost několikrát navštívit Severočeské muzeum v Liberci za účelem bližšího zkoumání a skicování dámských historických šatů ze sbírek muzea. Vzhledem k tomu, že ve stálé expozici jsou dlouhodobě vystaveny pouze jedny šaty, byly speciálně pro každou návštěvu připraveny dámské dobové oděvy z depozitáře textilu.

Během pěti návštěv v prostorách stálé expozice užitého umění nebo v knihovně si studentky blíže prohlédly vybrané šaty z doby baroka až po secesi, naaranžované na krejčovských figurínách. Na každé kreslení bylo připraveno několik modelů, aby studentky mohly zkoumat způsob šití, konstrukci střihů a také použití materiálů, vzorů i barevnost tkanin. Průběžně si zaznamenávaly do svých skicáků jak celé siluety, tak zpracování detailů pro další studium a inspiraci. Za jeden semestr si mohly studentky zblízka prohlédnout jen malou část sbírkových oděvů, několik doplňků a spodní prádlo. V početné kolekci kostýmů se ve sbírce textilu v současnosti uchovává více než tisíc oděvů z období 18. století až do současnosti. Kresba v prostorách muzea navázala na přednášky, komentované prohlídky a dlouhodobou spolupráci s Katedrou designu i na dávné kurzy kreslení, které se konaly již v počátcích vzniku Severočeského muzea v Liberci. ■

Sportovní areál Javorník očima archeologa a písmáka

Marcela Stará, archeolog SM – Svatopluk Koudela, prosečský písmák

K méně obvyklým stavebním aktivitám, které bývají sledovány archeology, patřila nepochybně přípravná fáze stavby sportovního areálu na severním svahu kopce Javorník, který odnepaměti tvořil neodmyslitelnou, mimořádně malebnou kulisu stejnojmenné obci, Dlouhému Mostu i Jeřmanicím.

Pravidelně kontrolována byla skryvka při silnici do Záskalí, dále odkryté plochy pro stavbu provozní budovy, občerstvení i dolní stanice bobové dráhy. Zvláště podrobně byly odborně sledovány vykopané úseky pro vodovod v cestě k obci Javorník (nedaleko místa, kde měl být v 80. letech 20. století nalezen a nelegálně rozchvácen mincovní depot) i několik dalších liniových tras po celé ploše areálu. Všechny tyto výkopy však vedly pouze sterilními geologickými vrstvami.

Demolice pozůstatků zdíva na vrcholu kopce odkryla základy sklepení pod bývalou restaurací, známou pod názvem Obří sud (Javorník). Nová liniová stavba, vedoucí k bývalé restauraci, protínala pouze zcela sterilní vrstvu zelenošedého chlorit-muskovitického svoru až fylitu, pouze její malá část porušila

zásypovou vrstvu s destrukcí z bývalé zástavby. Zjištěné nálezové situace sice byly důležité z archeologického hlediska, nepřinesly však žádné převratné informace k historii mezi turisty tolik oblíbené stylové restaurace. Její stavební proměny v toku času daleko názorněji přibližuje aktuální fotografie a historická pohlednice ze sbírek SM, která zachycuje celkový pohled na Javorník v meziválečném období s malým obrázkem Obřího sudu.

„Ty tam jsou ty krásné staré časy,“ smutně vzdychá prosečský písmák Sváťa Koudela, „kdy kočí Antonín Šembera (narozněný 1890) den co den zapřahal pár šimlů, aby z Dlouhého Mostu, kde měl hostinský z Obřího sudu Hübel dvůr s chlévy a maštalami, navážel zboží a staré dřevěné sudy s pivem z Maffersdorfu, které vyvážel strmými půvabnými točkami javornickou dědinou. Míjel starou školu, dolní hostinec, pozdravil se se sousedem Schifnerem, který pásal stáda krav a koz na stránách Jaberlíchu. U Obřího sudu ho už vyhlížela Anežka od Tambeků, vlastním přjmením Stejskalová, aby mu pomohla odnosit zboží do chladného

sklepení obrovitého sudu. Za pár krejcarů tam léta sloužila. Hostinský Hübel provozoval na Mostech i pozdější hostinec U tří lip a koloniál osadnickým zbožím proti kostelu. Nebylo výjimkou, že páčil i domácí kořaličku a voňavé likéry pro paničky z Reichenbergu, které se rády procházely kolem malebné barokní kapličky na návrší Javorníku.“

Původní Obří sud (průměr 12 m a délka 14 m) byl slavnostně otevřen dne 18. 6. 1899, později k němu byla přistavěna dřevěná, osm metrů vysoká a částečně krytá rozhledna, zpřístupněná 25. 5. 1924. Ta nebyla v průběhu druhé světové války udržována, takže na konci čtyřicátých let musela být stržena a již nebyla obnovena. V nočních hodinách dne 20. 9. 1974 (po předchozí opravě svařováním otevřeným ohněm) celý hos-

tinský komplex vyhořel do základů.

Závěrečná archeologická kontrola přípravných zemních prací při výstavbě areálu byla uskutečněna 15. července 2010 a již koncem téhož roku vyrostla poblíž nová budova restaurace Obří sud.

Místo tiché romantiky pasoucích se stád na svazích Javorníku se tak letos již třetí sezonu po jeho severním svahu budou prohánět lyžaři, bobisté a další milovníci zimních sportů. Jak však název Vše-sportovní areál Javorník napovídá, lokalita je hojně využívána i pro letní sportovní aktivity. Fotografie z 5. prosince 2012 zachycuje současnou podobu obnovené restaurace Obří sud těsně před zahájením letošní lyžařské sezóny. Nabízí tak zajímavé srovnání s historickou pohlednicí z meziválečného období, která vyvolává nostalgickou vzpomínku na krásné zašlé časy. ■

Pocta japonskému meči

Kateřina Nora Nováková, kurátor výstavy

VÝSTAVY

Severočeské muzeum skrývá ve svých sbírkách poměrně obsáhlou kolekci více než 140 kusů japonských mečových záštít (zvaných cuby) a dalšího příslušenství (fuči, kašira) z období 17.–19. století. Tyto skvosty japonského zbrojířského umění se k nám dostaly většinou počátkem 20. století. Velkou část tvoří první cílené nákupy do sbírek uměleckého řemesla, ale mnoho předmětů bylo do Severočeského muzea převedeno také jako dar barona Heinricha von Liebiega v roce 1904. Několik zajímavých kusů daroval i průmyslník Willy Ginzkey.

Výstava „Pocta japonskému meči“ není první prezentací našich sbírkových předmětů k tomuto tématu. V minulosti byly k vidění na několika menších výstavách a naposledy spolu s mnoha další-

mi vzácnými předměty zazářily na výstavě „Japonská sbírka Severočeského muzea“, která se konala v roce 2000. Novým impulsem

Cuba hamadaši ze sentoku, Japonsko, pol. 19. stol., dar Heinricha von Liebiega, 1904, 63 x 46 mm.

pro výstavu „Pocta japonskému meči“ byla stejnojmenná výstava, kterou uspořádala společnost Bušidó v Muzeu Policie ČR na podzim

Katana, poč. 17. stol., délka čepele 71,6 cm, soukr. sbírka, foto: I. Matějková Havelková

2012.

Tato společnost sdružuje zájemce o kulturní a historické dědictví dávného Japonska a specializuje se zejména na japonské zbrojířství a samurajskou kulturu. Na pražské výstavě bylo představeno několik set vzácných mečových záštít, ale i mnoho celistvých zbraní a také brnění, které pocházejí vesměs ze soukromých sbírek. Nejlepší předměty z této výstavy budou představeny v termínu 22. března – 12. května 2013 spolu s naší sbírkou také v Severočeském muzeu v Liberci. I když by se pro někoho mohlo jednat o jednostrannou výstavu, není tomu tak. Záštity japonských mečů jsou šperkařskými skvosty zbrojířství a prošly během staletí svého vývoje velkými proměnami. Od původně jednoznačně praktického předmětu, sloužícího k ochraně ruky válečníka, dospěly až k ozdobnému uměleckému artefaktu, který vyjadřoval sociální postave-

ní, ale i výraz osobnosti svého nositele. Záštity jsou zároveň nositelkami mnoha pozoruhodných informací: historických, umělecko-historických a také technologických. Odborníci na nich zkoumají nejen dobu vzniku, ale i různé náměty z historie, mytologie a poezie japonské, ale i čínské, dále řemeslné mistrovské školy a v poslední řadě také mistrné řemeslné zpracování v kovu. Na výstavě, která bude doprovázena bohatým programem k tomuto tématu (ukázky japonského bojového umění, lektorský program, odborné přednášky), budou k vidění skvosty japonského mečířství od 15. do 20. století. ■

Dvě výročí Friedricha Ohmanna

Jiří Křížek

Friedrich Ohmann je v Liberci sice autorem jen jediné budovy – Severočeského muzea – ale někdy i jedna budova stačí k tomu, aby zde byla tvorba tohoto architekta všeobecně ctěna a uznávána. Připomínka je obzvláště na místě, protože v roce 2012 uplynulo 85 let od úmrtí a tento rok zase oslavíme 155. výročí od jeho narození. Původem Čech, narozen 21. prosince 1858 v haličském Lvově, absolvoval roku 1882 Technickou univerzitu ve Vídni a v roce 1888 nastoupil jako pedagog na pražskou Umělecko-průmyslovou školu, kde o pět let později získal profesuru. V 90. letech 19. století navrhl v Čechách několik zajímavých staveb, z nichž některé znamenaly skutečný přelom v dějinách české architektury. Ohmannovy známé projekty na pražské domy Café Corso a Hotel Central z roku 1898 jsou považovány za vůbec první projev architektonické secese u nás. Ohmann však spíše než mezi mladé a „divoké“ moder-

nisty patřil ještě mezi poslední „umírněnou“ generaci, která bravurně tvořila ve stylu tzv. historizujícího eklekticismu. Architektura z období gotiky, renesance a baroka pro ni byla silnějším zdrojem inspirace než touha po osvobození se od historismu. Fasády domů se dekorativně „odívaly“ do mozaiky historických slohů, přičemž konstrukce a vybavení domu byly zcela moderní. Budova libereckého muzea je ostatně jednou z vrcholných a zároveň pozdních ukávek této romanticky formované architektury.

Strmou kariéru Ohmannovi zajistily zakázky pro úpravu nábřeží řeky Vídeňky v roce 1898. Krátce nato opouští Prahu a je pověřen svou nejprestižnější zakázkou – přestavbou Hofburgu, sídla rakouského císaře Františka Josefa I. V roce 1904 se stává profesorem

Původní nerealizovaný návrh budovy libereckého muzea od Friedricha Ohmanna.

na vídeňské Akademii výtvarných umění, s Čechami ale zůstává nadále v kontaktu. Jeho nejznámějším pozdním dílem, které pro svůj konzervatismus vyvolalo v Praze vlnu oprávněné kritiky, je vila Karla Kramáře, rodáka z Vysokého nad Jizerou. Návrh této slavné vily, dnes sídla předsedy vlády ČR, spíše než Ohmann ovlivnila Kramářova manželka Naděžda Nikolajevna Abrikosová. S dílem Friedricha Ohmanna se můžeme setkat na více jak padesáti místech bývalé rakousko-uherské monarchie, přičemž primát má bezesporu Vídeň

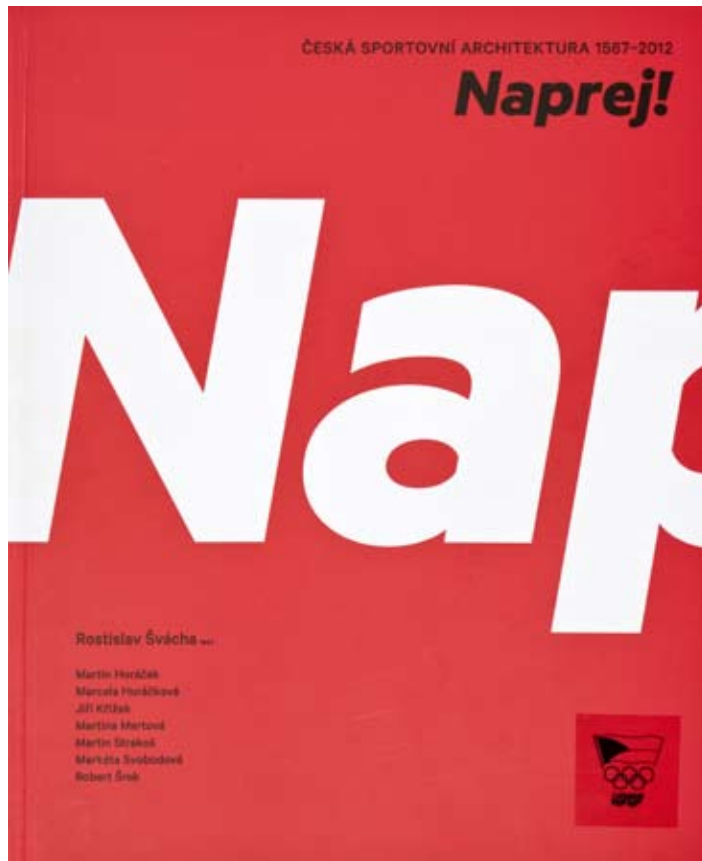
a Praha. Alespoň z muzejních budov navržených Ohmannem můžeme ještě zmínit Muzeum umění a řemesel v Magdeburgu, Muzeum archeologie ve Splitu nebo Museum Carnuntinum v Bad Deutsch-Altenburgu. Vedle architektonické tvorby Ohmann vychoval za třicet let své učitelské praxe desítky architektů, z nichž se někteří stali jeho pokračovateli. Mezi jeho nejvýznamnější žáky patřili čeští architekti Alois Dryák a Bedřich Bendelmayer. Friedrich Ohmann zemřel 4. dubna 1927 a je pohřben na centrálním vídeňském hřbitově. ■

Naprej!

Jiří Křížek

Nakladatelství Prostor vydalo k příležitosti letních olympijských her v Londýně publikaci se záhadným názvem *Naprej!* Podtitul knihy již prozradí více: Česká sportovní architektura 1567–2012.

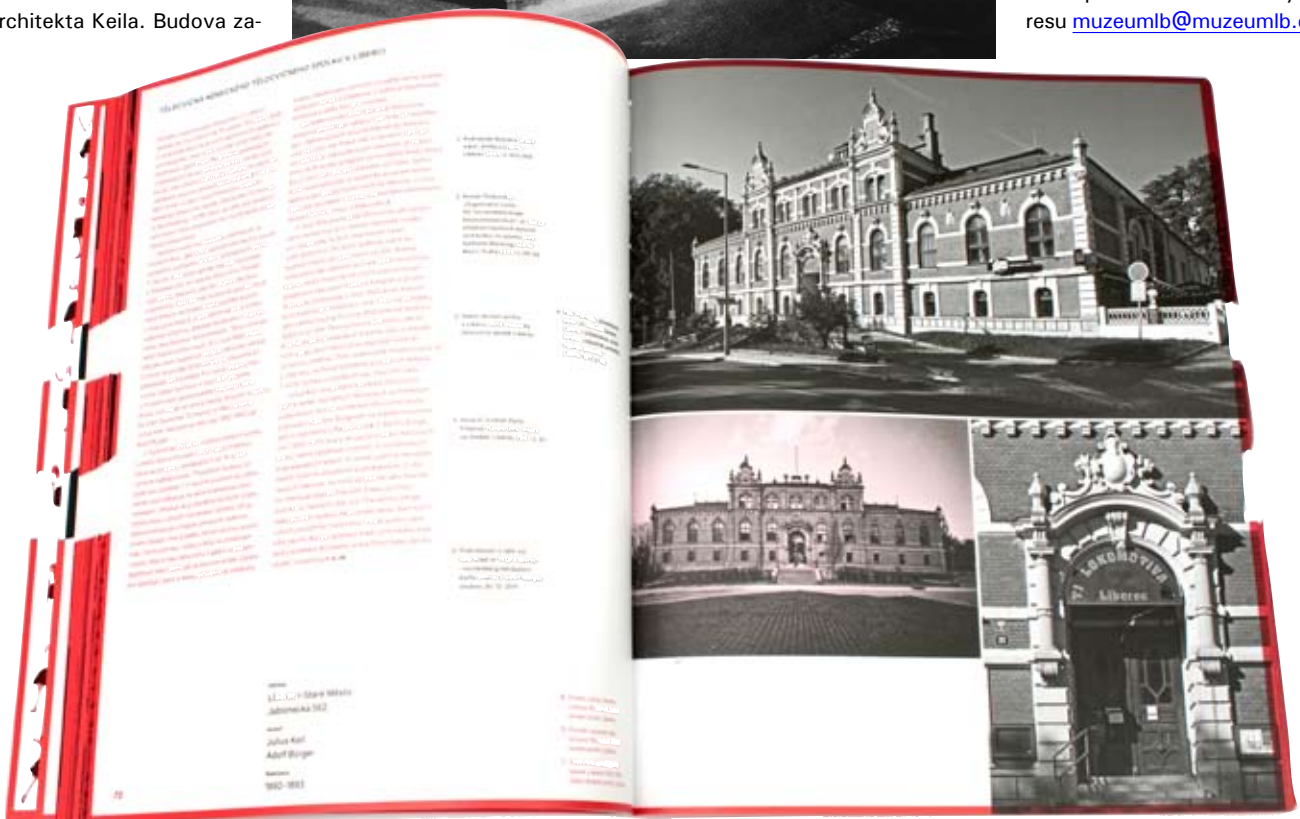
Sport se tu vůbec poprvé stal předmětem zájmu nikoli sportovců nebo fanoušků, ale historiků architektury. Mezi šedesát výjimečných staveb, které byly primárně vystavěny pro některá ze sportovních odvětví od doby renesance po současnost, editor profesor Rostislav Švácha vybral čtyři, které zastupují Liberecký kraj – tělocvičnu Německého tělocvičného spolku (dnes TJ Lokomotiva) v Liberci, rozhlednu na Černé studnici, skokanské můstky v Harrachově a městský plavecký bazén v Liberci. Čtenář se může postupně seznámit v jednotlivých kapitolách s historickým vývojem od aristokratických jízdáren a míčoven, národnostně motivovaných tělocvičen či turistických chat, až k soudobým stavbám stadionů, sportovních hal či rozhleden. Pro Liberecký kraj bychom ve sportovní architektuře mohli najít jednu z jeho výrazných charakteristik, která odráží jeho dějinné protiklady a proměny. Například proti velkolepé stavbě turnovské sokolovny od architekta Čenského ve slohu české neorenesance můžeme symbolicky postavit její „sestru“ – zmíněnou libereckou tělocvičnu ve stylu severoněmecké renesance od architekta Keila. Budova za-

čala být již v roce 1964 chráněna jako kulturní památka, nikoli však pro své architektonické kvality, ale protože v ní měl v roce 1933 projev Klement Gottwald. Proti český kotěrovsky „ladné“ rozhledně na hoře Tábor se zase tyčí „německy“ hrubé kyklopské zdívo Černé studnice inspirované Bismarckovou věží. Podobných architektonických střetávání Čechů a Němců bychom v našem kraji našli mnoho, jen je začít hledat a poznávat. Z místní architektonické tvorby po druhé světové válce sice německý prvek zmizel, ale nově se objevily moderní technicistní projekty libereckého Stavoprojektu, resp. Sialu – sjezdovky ve Svatém Petru, skokanské můstky v Liberci až po sice geniální, ale ve výsledku nerealizovaný návrh České boudy na Sněžce. Z nově vzniklých sportovních staveb nás určitě zaujmou rozhledny, které jsou v kraji obecně známým fenoménem. Z nejnovějších přírůstků můžeme uvést například provokativní rozhlednu u Heřmanic od libereckého ateliéru Mjölku. Kniha *Naprej!* je jednou z čerstvých ukázek a inspirací, jak propojit současný svět upřednostňovaného sportu a opomíjené kultury.

< Soutěž!

Na závěr soutěž nejen pro sportovní milovné čtenáře o nové číslo časopisu *Fontes Nissae*. Otázka zní: Kde stála první liberecká tělocvična zachycená na této fotografii? Odpovědi nám zašlete do 28. února 2013 poštou či elektronicky na adresu muzeumb@muzeumb.cz. ■

Pohled do zákulisí: restaurování Melantrichovy bible

Petra Šťovíčková, kurátor sbírky starých tisků

Melantrichova bible před restaurátorským zásahem.

Bible české zvané obecně „melantrišky“ dostaly své jméno podle tiskaře Jiřího Melantricha, který působil v Praze na Starém Městě na přelomu 16. a 17. století. První bibli vydal Melantrich v roce 1549 společně s tiskařem Bartolomějem Netolickým z Netolic, se kterým po Bílé Hoře spojil svou dílnu. Mezi lety 1549–1577 vyšly bible celkem v pěti vydáních, na kterých redakčně spolupracoval i významný humanista Sixt z Ottersdorfu. Všechna vydání se však vzájemně liší typograficky, ortograficky, rozměrem zrcadla, sazbou, kustody, dekorem, obrazovým materiálem a samozřejmě i dedikacemi. Severočeské muzeum v roce 1972 zakoupilo do svých sbírek druhé vydání z roku 1557. První a druhé vydání se od sebe odlišuje jen v několika maličkostech. Sixt z Ottersdorfu pro druhé vydání přeložil z němčiny Srovnání evangelistů, které se v prvním vydání nevyskytuje. Titulní list u druhého vydání z let 1556–1557 má na části nákladu natištěn letopočet MDLVI a na zbytku, jehož výroba se protáhla, je vrocení pomocí ručně dotištěné římské jedničky opraveno na MDLVII. Dekorační ani ilustrační materiál se od prvního vydání v mnohém neliší, pouze ho vydavatel doplnil několika novými štočky.

Muzeum uchovává ve svých sbírkách několik Melantrichových biblí. A právě tento exemplář patří k nejstarším. Ač tomutu tisku dnes chybí titulní list, oproti jiným dochovaným vydáním je zde i poslední kapitola – Apokalypsa – která v mnoha jiných vydáních chybí. Jedinečnost a neopakovatelnost každého vydání dokládá-

jí i ruční čtenářské vpisky zdobící vnější okraje listů. Kromě těchto poznámek je kniha dozdobena ještě několika ručně kolorovanými

Sušení jednotlivých knižních listů.

dřevoryty.

Díky poskytnuté finanční dotaci Libereckého kraje jsme mohli k restaurování přistoupit v srpnu 2012. Tohoto úkolu se zhostil mladý restaurátor MgA. Jan Slivka, který nejdříve stav knihy podrobně zdokumentoval. Původní blok a desky knihy držely pohromadě díky dvojitém vazům zakolíčkováným v deskách, které byly zcela odkryty díky chybějící usni ve hřbetu. Dubové knižní desky o síle 9 mm však praskly a na hranách chyběly zcela. V ploše bylo nalezeno i rozsáhlé poškození červotočem. Složky ve hřbetní části zkřehly, posledních pět vůbec nedrželo pohromadě s knižním blokem. Také poškození usňového povrchu bylo značné. Na přední i zadní desce se zachovaly pouze fragmenty s celoplošnou slepotiskovou výzdobou, na hřbetu chyběl povrch zcela. Restaurování se týkalo i samotného

tisku. Stářím a častým používáním znečištěný papír ještě poškodil červotoč, plísňe a voda, která zanechala na papíře značné zatekliny. Mimoto se v knize našly i ohořelé stránky a několik starších oprav ručním papírem. Před samotným zásahem

Měření pH před restaurátorským zásahem.

provedl restaurátor také několik zkoušek. Na rizikových částech v textu, zvláště na červeném tisku a na černých, ručně psaných glosách, byla vyzkoušena rozpustnost ve vodě a benzínu. Dále proběhlo i orientační měření pH, které ukázalo hodnoty v rozmezí od 5,47 do 5,92 pH. Při rozdělení knižního bloku se objevilo deset dalších otvorů pro kolíčkování, což dokládá užití desek z původně jiné,

rem, který nahradil i starší záplaty z ručního papíru. Japonský papír také doplnil jednolisty na dvoulisty. Takto vyspravené dvoulisty byly znovu seřazeny do složek a ušity podle původního schématu na nové konopné motouzy režnou nití. Následovalo vyrovnání hřbetu, zaklizení a následné zakulacení a zpevnění v mezifázích ručním papírem. Na závěr byly motouzy provlečeny zpevněnými otvory v nově opravených dřevěných deskách, zakolíčkovány a začištěny.

Trhliny v dřevěných deskách zpevnil králíčí kliš, chybějící části doplnil restaurátor směsí klišu a jemných pilin. Ztřeštělé rohy na desce nahradilo nové dřevo. Dochované fragmenty usně na deskách byly nejprve odděleny suchou cestou a mechanicky očištěny, poté následovalo vyspravení trhlín a ztrát po červotočích. Dřevěné desky pokryla nová bílá třísločinná kozina, na kterou byly znovu přichyceny dochované fragmenty původní usně. Závěrečnou podobu knižní povrch dostal dotukováním nové i původní kůže lanolinem.

Knihy je v současné době uložena v novém, speciálně vyrobeném pouzdře z nekyselé lepenky a vystavena v budoucnosti bude jen ve výjimečných případech. ■

starší knihy.

Samotný restaurátorský zásah probíhal v několika etapách. Nejprve bylo provedeno čištění suchou cestou pomocí pryžů různé tvrdosti, štětce a skalpeli. Poté byl celý vazební systém, který již neplnil svou funkci, rozebrán. Vzniklé volné dvoulisty pak podstoupily dvacetiminutovou teplou lázeň. Po zavaznutí byly papíry doklizeny 0,5% Tylose MH 300 a po zaschnutí lisovány a následně zatěžkány kamenem. Druhé měření pH ukázalo hodnoty již kolem 5,5 pH. Po této fázi následovalo vyspravení trhlín a ztrát tónovaným japonským papí-

Zrestaurovaná Melantrichova bible.

Pohled do expozice výstavy „Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega“ v muzeu Giersch ve Frankfurtu nad Mohanem.

Na podzim 2011 se odborní pracovníci muzea Giersch ve Frankfurtu nad Mohanem vydali do Liberce, aby zahájili spolupráci s libereckými institucemi při přípravě výstavy o sběratelské činnosti libereckého průmyslníka a mecenáše umění Heinricha Liebiega. Důvodem tohoto zájmu je skutečnost, že tento textilní průmyslník v závěru svého života žil ve Frankfurtu nad Mohanem a dokonce si v tomto městě postavil reprezentativní sídlo na nábreží řeky Mohanu, které stojí doposud a shodou okolností v těsné blízkosti muzea Giersch. Rozsáhlé umělecké sbír-

ky, které H. Liebieg během svého života nashromáždil, se nacházely především v Liberci, ale velký konvolut těchto předmětů po Heinrichově smrti doputoval jako odkaz do libereckého Severočeského průmyslového muzea právě z vily ve Frankfurtu nad Mohanem, kde dotvářel reprezentativní interiéry. To byl jeden z hlavních důvodů, proč se muzeum Giersch začalo tímto projektem zabývat, neboť jeho prioritní aktivitou je podpora a mapování místní kultury a také vnějších vlivů, které na tuto oblast ve Frankfurtu působily a působí. Odkaz H. Liebiega je v tomto směru

Sbírky Heinricha Liebiega ve Frankfurtu n. M.

Jan Mohr, historik umění SM

VÝSTAVY

velmi názorný. I když sbírky z jeho vily byly nakonec deponovány do libereckého muzea, samotný dům získalo město Frankfurt a v souladu s poslední vůlí H. Liebiega ho využilo pro kulturní účely jako muzeum sochařství, dnes jednu z velmi prestižních sbírek v Německu.

Nejdříve probíhalo jednání s Oblastní galerií v Liberci, kde se nachází sbírka obrazů z Liebiegova odkazu. Pracovníci galerie připravili reprezentativní kolekci čítající okolo osmdesáti exponátů, které odrážely zaměření Liebiegovy sběratelské činnosti v oblasti volného umění na malířství 19. století. Hlavní kurátor frankfurtského muzea Dr. Manfred Grosskinsky navštívil také Severočeské muzeum a navázal spolupráci s touto institucí, když zjistil, že se ve sbírkách muzea nalézá rozsáhlé množství předmětů užitého umění z Liebiegova odkazu. Pracovníci z umělecko-historického oddělení muzea (Mgr. Petra Šťovíčková, Dr. Kateřina N. Nováková a Dr. Jan Mohr) připravili v následujícím půl roce soubor devadesáti předmětů, které reprezentovaly liebiegovské sbírky uměleckého řemesla (před-

měty z keramiky a porcelánu, hodiny, předměty z kovů, zbraně a nábytek).

Za naše muzeum celou akci zaštiťoval Dr. Jan Mohr, který je rovněž autorem příslušných textů v doprovodné publikaci. Výběr prezentoval především frankfurtský soubor, zčásti však i další oblasti uměleckých řemesel, pro změnu z libereckých liebiegovských sbírek. Ty původně představovaly nejrozsáhlejší část v rámci odkazu Heinricha Liebiega z roku 1904, který obsahoval více jak dva a půl tisíce předmětů.

Na jaře 2012 byl zpracován odbornými pracovníky několika institucí (vedle již jmenovaných například NPÚ nebo TUL v Liberci) katalog výstavy, či spíše šířeji zaměřená publikace mapující liebiegovské aktivity v oblasti umění, která vyšla ve dvoujazyčné verzi.

Samotná výstava byla slavnostně zahájena 23. září 2012, aby po čtyři měsíce (do 27. ledna 2013) dotvářela bohatou nabídku četných frankfurtských muzeí a prezentovala důstojným způsobem liberecké kulturní instituce v zahraničí. ■

Pravěký a současný šperk

Kateřina Nora Nováková, kurátorka výstavy

VÝSTAVY

Severočeské muzeum bylo na jaře 2012 vyzváno ke spolupráci na zajímavém projektu. Odborní pracovníci Archeologického oddělení Regionálního muzea v Teplicích pojali myšlenku uspořádat tematickou výstavu, která by propojila jejich sbírkové předměty s obdobnými předměty ze současnosti. Přejímáním inspirací dávných kultur do současného umění a řemesla se zabývali již mnozí umělci i teoretici. Námět výstavy, která srovnává šperk z hrobových celků kultur od neolitu po dobu hradištní se šperkem současným, se ale u nás objevuje poprvé. Obdobné výstavy v zahraničí vznikají většinou výzvou autorů k tvorbě na tématu s velkým časovým předstihem, aby mohli vytvořit předmět, který by s daným tématem vhodně korespondoval.

Hlavním vodítkem pro výběr šperků z 20. a 21. století byly zejména pravěké šperky, které se váží k osídlení pánve pod Krušnými horami, Českého středohoří, ale

i z oblasti Turnovska a Mladoboleslavska. Tyto ozdoby byly vybrány v časovém rozpětí od období neolitu – náhrdelníky z vrтанých mušlí, psích zubů a upravovaných kostí – až po hojně zastoupené šperky doby bronzové a keltský šperk. K vidění byly především bronzové fibule, jehlice, faléry, prsteny, nánožní kruhy, náramky, nápažníky a nákrčníky. Kvůli nedostatku tohoto materiálu v našich sbírkách je nutné si šperky zapůjčit z Muzea v Lounech a z Regionálního muzea v Teplicích a několika dalších institucí.

Vzhledem k omezeným možnostem výběru pravěkých šperků musely být šperky současných autorů vybírány dle několika kritérií tak, aby alespoň jedním z nich mohly tvořit pandán (protějšek) ke svým pravěkým předchůdcům. Prvním kritériem byl materiál. Bylo vybráno několik českých autorů, kteří ve svém šperku využívají klasické přírodní materiály transformované do současných forem. Byly to

A. Hesounová: Náramek, 2005.

tedy zejména kosti, mušle, rohovina, dřevo, jantar, semena, kameny, pálená hlína, měď, bronz atd. Druhým kritériem bylo tvarosloví: kruh, spirála, vlnovka, které mohly být použity jak v základním tvaru šperku, tak i v ornamentu, byť jsou tyto šperky zhotoveny z nejrůznějších materiálů – od tradičních až po současné. Třetím kritériem bylo propojení technikou zpracování a také celkovým vyzněním vzhledu šperku. Vzhledem k těmto kritériím byly šperky vybírány nejen od renomovaných českých a zahraničních autorů z jejich ateliérů, ale i ze sbí-

rek několika institucí: Severočeského muzea v Liberci, dále z Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, Muzea Českého ráje v Turnově a ze sbírek šperkařských symposií firmy Hejral Kov a šperk ze Smržovky. Další šperky byly vybrány od studentů specializovaných studijních zaměření na VŠUP v Praze, TU v Liberci, ZČU v Plzni a FUD UJEP v Ústí nad Labem. Výstava je bezesporu zajímavým propojením tradice a současnosti a dokazuje, že předměty staré několik tisíciletí mohou znovu „ožít“ v jedné vitríně s předměty naší doby. ■

Mouchy a surrealismus

Pavel Vonička, kurátor výstavy

VÝSTAVY

Od poloviny prosince 2012 do konce února je ve slavnostním vestibulu muzea ke zhlédnutí výstava kreseb našeho předního znalce dvoukřídlého hmyzu, RNDr. Jindřicha Roháčka, CSc. Autor je celosvětově uznávaným odborníkem na některé skupiny dvoukřídlých; dosud objevil a popsal více jak 200 druhů. K této práci dokonale využívá svých schopností, zejména pozorovacího talentu a přesné ilustrační kresby, kterou postupně zdokonalil i po technické stránce, takže jeho ilustrace jsou dnes vzorem pro mnohé entomology. Pro vědeckou přesnost a vynikající kvalitu provedení kreseb určovacích znaků jsou systematické studie Dr. Roháčka vysoce ceněny. Za 40 let výzkumné a publikační aktivity vyprodukoval ke svým monografiím a článkům téměř 5200 ilustračních obrázků, což reprezentuje

přes 1000 celostránkových tabulí.

K volné kresbě přivedla J. Roháčka poznámka jednoho z kolegů entomologů, která se týkala výtvarné kvality některých jeho odborných ilustrací. Od roku 1978 proto začal pro potěšení (přátel, kolegů i sebe) každoročně kreslit jeden ob-

rázek s muchařským tématem, který pak rozesílal ve zmenšené reprodukované kopii jako novoročenku spolupracujícím dipterologům do celého světa. Všechny obrázky na těchto novoročenkách jsou ovlivněné jeho oblíbeným výtvarným stylem – surrealismem. Je zajímavé, že tento styl je velmi blízký velké většině entomologů. Snad proto, že se při detailním studiu hmyzu setkávají s velmi neobvyklými až bizarně krásnými tvary a strukturami. Originální novoroční perokresby J. Roháčka záhy získaly značný vzhlas v entomologických kruzích u nás i ve světě, o čemž svědčí nejen jistý sběratelský zájem, ale zejména různé ohlasy na jejich smysl, podstatu či symbolicky ztvárněnou myšlenku.

Protože každá novoročenka byla inspirována nějakým druhem mouchy, je tato skutečnost u každého obrázku alespoň textově zmíněna, avšak často je prezentována i původní ilustrace toho kterého druhu. U některých PF jsou pro oživení

vedeny i výroky odborníků (dipterologů, kteří se zabývají výzkumem stejných skupin much jako J. Roháček) o smyslu toho, co podle jejich názoru dotyčné kresby znázorňují. Kromě toho je výstava obohacena ještě o řadu dalších ilustrací, které byly autorem vytvořeny pro jeho vědecké práce. ■

Výstava „Slavné vily Čech, Moravy a Slezska“

Jiří Křížek, kurátor výstavy

VÝSTAVY

Původní interiér jídelny v liberecké Strossově vile od architekta Thilo Schodera z roku 1925.

Po pěti letech se 16. ledna 2013 vrací do Severočeského muzea v Liberci projekt agentury Foibos Slavné vily. Jak název napovídá, výstava se tentokrát nebude týkat pouze Libereckého kraje, ale zahrne celé území České republiky. Na více jak stovce panelů se představí to nejlepší z rodinných sídel, která byla na našem území vystavěna od počátku 19. století do současnosti. Architektonické proměny rodinného bydlení za poslední dvě století věrně od-

ráží nejen proměny architektury, ale i celkové dějiny českých zemí, především jejich kulturních elit. Umělecky výjimečné stavby rodinných vil vznikaly jako projev souladu mezi vkusem zadavatelů z řad podnikatelů, lékařů, šlechticů, umělců aj. a výtvarnými a technickými schopnostmi projektantů. Specifickým tématem, které bude na výstavě hojně zastoupeno, jsou vily, které projektovali architekti sami pro svou vlastní potřebu. Výstavu doplní ukázky architektonických modelů ze slavné funkcionalistické kolonie Baba. Podobně jako v roce 2008 doprovází výstavu stejnojmenná publikace z produkce agentury Foibos.

Některé z představených vil jsou skutečně již dlouho známé a netřeba je představovat, jako například vila Františka a Milady Müllerových od Adolfa Loose nebo vila Fritze a Greta Tugendhatových od Ludwiga Mies van der Rohe. Troufám si však tvrdit,

že většina prezentovaných staveb byla pro veřejnost donedávna zcela neznámá. Popularitu či dokonce slávu si tyto stavby získaly teprve až díky knihám, filmovým dokumentům a výstavám, které iniciovala agentura Foibos. Třeba pro nádhernou secesní Jägrovu vilu v Raspenavě se až díky publikaci a výstavě v roce 2008 podařilo určit její autorství od slavného vídeňského ateliéru Franze von Krausse a Josefa Tölka. Podobných pozitivních příkladů bychom našli desítky. Za každým z těchto mimořádných domů je příběh, který nás oslovuje i po desítkách

let zapomnění. Vily jsou od klasicismu, pokud přehlédneme starší období, až po současnost koncentrovanou historií konkrétní rodiny, u které se ve šťastném okamžiku propojilo materiální bohatství s uměleckým vkusem. Slavné vily jsou rovněž i památníky osudů některých zmizelých rodin, například podnikatelů a inteligence židovského původu (Glückova vila ve Frýdlantě, Strossova vila v Liberci aj.).

Výstavu doplní doprovodný program, o kterém budou zájemci informováni na webových stránkách muzea. ■

Rodinný dům továrníka Josefa Horáka v Lomnici nad Popelkou od pražského ateliéru Václava Vejrycha a Vojtěcha Pikla z roku 1911–1913.

... se nekoná

Ivan Rous

EDITORIAL

Zdroj: Abode of Chaos / Flickr.com

Především se nekoná konec světa. Muzeum překonalo konec mayského kalendáře a nadále ochraňuje hmotné kulturní dědictví jak světové, tak i regionální proveniencí. V prosinci jsme měli v muzeu výstavu betlémů. Ty zobrazují děje staré přes dva tisíce let. Za tak dlouhou dobu se stalo mnohé, avšak přežily předměty, pohádky, legendy i fakta. Historie je pochození kontinuity a snaha nalézt to, čemu se laicky říká pravda. Muzeum tak i po jednom z mnoha „konečů světa“ dál stráží historii a zaznamenává přítomnost. V rámci revolucí, konců světa a změn režimů jsme zde již třetí století. Slušný výkon. ■

Výstavy Severočeského muzea v Liberci leden – únor – březen 2013

Mouchy a surrealismus

11. prosinec 2012 – 28. únor 2013

Pokojičky pro panenky v proměnách času

14. prosinec 2012 – 10. únor 2013

Počátky lyžování v Království českém

11. leden 2013 – 3. březen 2013

Slavné vily Čech, Moravy a Slezska

17. leden 2013 – 17. březen 2013

Hledání světla

20. únor 2013 – 17. březen 2013

Pocta japonskému meči

22. březen 2013 – 12. květen 2013

Pravěký a současný šperk

29. březen 2013 – 26. květen 2013

Výběr z kulturních akcí

leden – únor – březen 2013

ZAHÁJENÍ VÝSTAVY „SLAVNÉ VILY ČECH, MORAVY A SLEZSKA“

16. ledna 2013 od 18 hodin, slavnostní vestibul SM

PŘEDNÁŠKA JIŘÍHO KŘÍŽKA:

VILY VILY ANEB DVĚ STOLETÍ VILOVÉ ARCHITEKTURY
V ČECHÁCH, NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

30. ledna 2013 od 18 hodin, AV sál SM

JAZZOVÝ KONCERT „PVC – PRAHA – VIENNA – CONNECTION“

9. února 2013 od 19 hodin, slavnostní vestibul SM

ZAHÁJENÍ VÝSTAVY „HLEDÁNÍ SVĚTLA“

19. února 2013 od 16 hodin, slavnostní vestibul SM

PŘEDNÁŠKA MARKÉTY LHOVÉ:

RUDOLF GINZEL – FOTOGRAFIE LIBERECKA A ČESKOLIPSKA

13. března 2013 od 18 hodin, AV sál SM

ZAHÁJENÍ VÝSTAVY „POCTA JAPONSKÉMU MEČI“

21. března 2013 od 17 hodin, slavnostní vestibul SM

VELIKONOČNÍ PROGRAM PRO RODIČE S DĚTMI

„VELIKONOČE V MUZEU“

24. března 2013 od 13 do 18 hodin

ZAHÁJENÍ VÝSTAVY „PRAVĚKÝ A SOUČASNÝ ŠPERK“

28. března 2013 od 17 hodin, slavnostní vestibul SM

Fotografie ze sbírek SM

Milada Dománková, fotograf SM

Restaurace Obříd sud, Lázně Libverda, 60. léta 20. stol., barevné diapozitiv. Stavba inspirovaná stejnojmennou výletní restaurací na Javorníku u Liberce (více v článku uvnitř tohoto čísla) byla otevřena dne 1. 2. 1931. Po zničení javornické restaurace požárem na podzim roku 1974 byla po dlouhá léta jedinou stavbou svého druhu v ČR. Turistům slouží dodnes.